

Green Islands voor Natura 2000

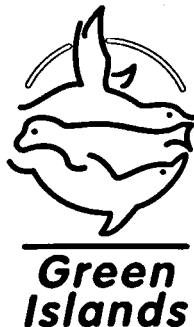
De Europese Kustunie EUCC (European Union for Coastal Conservation) is onlangs begonnen met een internationale campagne voor een betere implementatie van de EU-Habitatrichtlijn. Met de naam 'Green Islands voor Natura 2000' streeft het programma ernaar overheden te bewegen hun verplichtingen na te komen zodat habitats en soorten van internationaal belang voldoende worden beschermd.

De Habitat-richtlijn is door de Europese lidstaten al in 1992 ondertekend en vormt het belangrijkste Europese initiatief op het gebied van natuurbescherming. Het verplicht de lidstaten om leefgebieden en dier- en plantensoorten van Europees belang te beschermen. Elke Lidstaat is verantwoordelijk voor het aanwijzen en toekennen van belangrijke gebieden voor natuurbescherming (Special Areas for Conservation; SAC's). Gezamenlijk vormen deze gebieden een netwerk van beschermde gebieden: het Natura 2000 netwerk.

De totstandkoming van Natura 2000 is dus in sterke mate afhankelijk van de inzet en medewerking van alle Europese lidstaten. Helaas nemen veel lidstaten een nogal afwachtende houding aan en is het programma hierdoor vertraagd. De lidstaten hadden hun lijst met gebieden in juni 1995 moeten inleveren maar veel landen, waaronder Nederland, hebben zich niet aan die afspraak gehouden.

Met Green Islands voor Natura 2000 onderzoekt de EUCC de afspraken die de lidstaten moeten nakomen, en in welke mate de landen voldoen aan deze verplichtingen. De organisatie inventariseert ook wat er nog moet worden gedaan voordat de Habitatrichtlijn daadwerkelijk kan worden geïmplementeerd in de verschillende Lidstaten. Daarnaast mikt 'Green Islands' op een breed draagvlak voor Natura 2000 via (inter)nationale publiciteit en lokale activiteiten.

Om dit te bereiken bestaat het programma uit:

- Het bevorderen van publieke en politieke steun voor Natura 2000, in samenwerking met de Europese Commissie en Lidstaten.
- Een appél doen op overheden voor een betere samenwerking.
- Het maken van (inter)nationale publiciteit voor Natura 2000, in het bijzonder in Nederland, Duitsland, Frankrijk, Italië en Griekenland.
- Het verspreiden van informatie door middel van tentoonstellingen, lezingen, folders, posters, campagne-video en veldwerkgidsen.
- De Green Islands Dagen: Internationale evenementen waarbij publieke deelname en bilaterale kennisuitwisseling centraal staan.

Natuurbeschermingsorganisaties, beheerders, gemeentes, provincies, NGO's en bedrijven zullen alle een belangrijke rol spelen in het Green Islands-programma. Deze groepen, partners genoemd, kunnen het programma niet alleen steunen met financiële middelen, maar ook door deelname in internationale uitwisseling van informatie en ervaringen. De steun van de partners draagt bij tot de totstandkoming van een makkelijk toegankelijke database. Zo verstrekt het Green Islands-programma informatie-, communicatie- en marketing-services voor zijn partners. Met de hulp van de partners hoopt EUCC de kansen te vergroten voor een succesvolle totstandkoming van Natura 2000.

De EUCC is de grootste vereniging voor kust- en zeemilieu ter wereld, met ruim 700 partners en lidorganisaties in 40 landen en een hoofdkantoor in Leiden. De organisatie werkt samen met de Europese Commissie, de Raad van Europa, het VN-Milieuprogramma UNEP en met natuur- en milieuministeries in zowel Oost- als West-Europa.

Campagne Nederland voor de Europese natuur

Meer dan twintig Nederlandse organisaties hebben de afgelopen twee jaar campagne gevoerd voor een gezonde natuur in Europa. Op 3 september 1998 presenteerden zij gezamenlijk de resultaten van deze campagne én hun plannen voor toekomstige samenwerking. Meer dan vijftig Nederlandse organisaties die van betekenis zijn voor natuurbescherming in Europa, waren op deze dag in Naturalis te Leiden bijeen. Een actie die in gang is gezet, is de geldinzameling voor bescherming van het leefgebied van de Zeearend in vier landen: Hongarije, Rusland, Estland en Polen. De Zeearend beschermen in Oost-Europa = de Zeearend behouden voor Nederland.

Er is inmiddels al geld ingezameld en de actie is nog steeds in volle gang.

Andere acties richten zich op het belang van een te ontwikkelen ecologisch netwerk van gebieden voor heel Europa.

Bijvoorbeeld het in kaart brengen van belangrijke natuurgebieden langs de kust en zee, die voor trekkende soorten als de Dwergvinvis, de Zalm, de Dikkopschildpad, Papegaaiduiker, Brandgans, etc. van bijzonder belang zijn. Of het in beeld brengen van ons uniek rivierenlandschap: karakteristiek voor Holland en bijzonder voor Europa. Onze natuur over de grenzen is onlosmakelijk verbonden met de natuur over de grenzen: *'samen sterk voor een gezonde Europese natuur'* is het lijfmotto van de campagne. Deze acties en nog veel meer werden op 3 september gepresenteerd in een kleurrijke posterpresentatie. Ook bood de heer W.T. van Gelder, Commissaris van de Koningin te Zeeland, het evaluatierapport aan de heer De Jongh, Directeur Natuurbeheer van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, aan.

Op velerlei wegen zijn samenwerkingsvormen denkbaar om meer effectief bij te dragen aan een gezonde Europese natuur. Daarom zullen in de toekomst meer acties volgen. Hiertoe tekenden 24 Nederlandse organisaties opnieuw een samenwerkingsovereenkomst. De heer Van Gelder overhandigde deze overeenkomst met bijgaand werkplan aan de heer Bas Sprengers van Stichting Natuur en Milieu.

■ Nadere inlichtingen: Miranda Boland, (020) 686 81 11 (privé (0343) 57 79 49) tevens campagne-secretariaat.

Pronk akkoord met stuwdam in Eems

De nieuwe milieuminister drs. Jan P. Pronk heeft er, in tegenstelling tot zijn voorganger De Boer, geen moeite mee als Duitsland een stuwdam in de Eems bouwt. Voorwaarde is wel dat onze oosterburen garanderen dat er geen milieuschade ontstaat door de dam.

Dat heeft Pronk aan de Duitse regering laten weten. De aanleg van de stuwdam, bij het dorpje Gandersum, is bij natuurbeschermers zeer omstreden omdat hij onder andere vissen en vogels in het Eems-Dollard-estuarium en de Waddenzee bedreigt.

Bron: Dagblad De Telegraaf 27 augustus 1998.

Onderzoek Universiteit Groningen naar Eemsdam

In een onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen is nagegaan wat de kosten en baten en de ecologische en veiligheidsaspecten van de waterkering zijn. Het onderzoek werd uitgevoerd door ing. K. Bettels en drs. P. Sijsma. Het rapport 'Het Emssperrwerk, een evaluatie op duurzaamheid van een waterkering in de Ems' is verkrijgbaar bij de Economiewinkel van de Rijksuniversiteit Groningen, Postbus 72, 9700 AB Groningen, (050) 363 54 46.

De auteurs menen dat de bouw van de waterkering in de Eems onnodig en onaantrekkelijk is. Een beter alternatief is om de scheepswerf Meyer Werft naar de monding te verplaatsen.

Zijn de Oostvaardersplassen nog steeds zo vogelrijk?

In Het Vogeljaar 46 (3): 130 (1998) stond de korte mededeling, dat de eerste Edgar Doncker Natuurprijs, zijnde 300.000 gulden, is toegekend aan Frans Vera voor 'zijn verstrekkende visie op de natuurontwikkeling'. Vera stelt dat 'de natuur het resultaat is van natuurlijke processen en niet van cultuurmaatregelen, ... dat de natuur de kans moet krijgen zichzelf te ontwikkelen zonder dat de mens daarbij ingrijpt'. Frans Vera heeft die prijs dus met 'nietsdoen' gewonnen!

Of de volgende zin nu aan het juryrapport is ontleend of slechts een aanvulling was uit een persbericht over de prijsuitreiking weet ik niet, maar er staat: 'De Oostvaardersplassen zijn een goed voorbeeld'.

Dat nu is toch wel een bizarre stelling. Want waarvan zijn de Oostvaardersplassen een goed voorbeeld? Zij vormen het 'levende' bewijs (beter ware te spreken van 'dode bewijs'), dat op een afgegrensd gebied (letterlijk, met een hek) waarin geen dynamiek (van bijvoorbeeld het ondergaan van eb en vloed) meer zit, het 'nietsdoen', zoals gepropageerd door Vera, ronduit desastreus werkt. Er is weinig voor nodig om dit vast te stellen: slechts behoeft men het gebied te hebben gekend uit de beginjaren negentig (Eigenhuis 1992) en het te vergelijken met de actuele toestand (van de laatste vijf jaar) (Lichtenbeld 1996). Nog nooit heeft een gebied van zo'n oppervlakte er zo leeg aan vogels bijgelegen!

Aangezien de media nog steeds de mensen willen doen geloven, dat de Oostvaardersplassen zo ontzettend vogelrijk zijn, zou ik alle vogelliefhebbers willen adviseren om zelf eens een kijkje vanaf de Oostvaarders- of Knardijk te gaan nemen. Het beeld van de grote kudden grazers is misschien wel aardig en waarschijnlijk ook nodig om dichtgroeien van het gebied tegen te gaan, maar dááaraan kan het gebied zijn grote natuurwaarde (f 600 miljoen gulden, zie ons laatste één econoom, met een knipog naar drs. P.) toch niet ontlenuen! Want dat vloekt tegen Vera's bekoonde visie!

Het wordt tijd, dat de gewone man die vogels kan herkennen en ze het liefst ook een beetje schatten in aantal, de natuurbeheerders op gepaste momenten laat weten, dat het resultaat van hun

beleid niet altijd volgens zijn verwachting is. Misschien, dat de verantwoordelijken voor het beleid in de Oostvaardersplassen dan ook weer eens willen gaan experimenteren met wat zij nota bene zelf ooit aankondigden, namelijk wat dynamiek brengen in de waterstand. Eens een klein stukje oud riet maaien kan ook geen kwaad. Met de bulldozer eens een spoor trekken, zodat Moerasdijvie weer een kans krijgt. Enzovoort. In ieder geval dient men steeds het gezonde verstand te gebruiken: dat zou eigenlijk de hoofdregel moeten zijn. Door een kapitale fout in het beleid heeft men een aantal jaren geleden het botulisme 'binnengehaald' (door opzettelijk de vis in het gebied te laten sterven); daar zal men nog steeds rekening mee moeten houden; men zal de waterstand moeten aanpassen aan omstandigheden van het weer die botulisme oproepen. Het is jammer, dat de jury van de Edgar Doncker Natuurprijs zich grotendeels heeft laten leiden door 'kretologie'. Had men de moeite genomen om de Oostvaardersplassen op eigen houtje te gaan bekijken, dan zou men zich toch vragen hebben gesteld over de juistheid van het nu gevoerde beleid, zeker als men het gebied kende uit z'n vroegere, inderdaad vogelrijke, periode!

■ K.J. Eigenhuis, Seringenstraat 6, 1431 BJ Aalsmeer.

LITERATUUR:

Eigenhuis, K.J. (1992): Grote Kanoet in Oostvaardersplassen en bij Camperduin in september-oktober 1991. *Dutch Birding* 14 (4): 126-131.

Lichtenbeld, H.J. (1996): Krijgt Nederland er weer een bos bij? *Het Vogeljaar* 44 (5): 225.

Jury rapport:

Edgar Doncker Natuurprijs 1998

Bij het uitbrengen van het eerste juryrapport van een Edgar Donckerprijs, voor 1998 is dat voor de natuur, meent de jury er goed aan te doen een aantal van haar prealabele overwegingen, die niet direct op de prijswinnaar slaan, maar wel op de weg daarheen, in het rapport aan te geven. Parafaserende op de discussie die op dit moment in het kader van Programma Beheer gevoerd wordt, is de vraag, bij welk natuurdoeltype past welke prijs?

De vraag waar de jury voor stond was niet alleen, welk initiatief op het terrein van natuurbeheer, maar ook welk type mens het beste past bij wat Edgar Doncker bij het instellen van deze prijs voor ogen moet hebben gestaan.

Daarom ontkwam de jury er niet aan zich enigszins een beeld te vormen van wat voor mens Edgar Doncker was.

Wij omschrijven dat beeld als volgt. Edgar Doncker was een succesvolle ondernemer die initiatieven niet schuwde, sober leefde maar geenszins een kluisenaar was, want hij hield van de goede dingen die het leven hem bood, een man die risico's durfde te nemen, zoals ook blijkt uit het instellen van deze prijs. Edgar Doncker was de man tenslotte die ervan doordrongen moet zijn geweest dat de natuur als leefmilieu voor de mens essentieel is, en als zodanig behouden moet blijven.

Dat als een vertrekpunt nemende heeft de jury

vervolgens een aantal criteria opgesteld waar de winnaar van de prijs in elk geval aan zou moeten voldoen.

Maar de jury stond, nu het de eerste keer is dat de prijs wordt uitgereikt, ook voor de taak om zoveel mogelijk het gevaar te elimineren dat de eerste uitreiking een dusdanig stempel zou zetten op deze prijs dat voor de volgende prijzen alle initiatieven op het terrein van natuurbeheer door particulieren ondernomen, bij voorbaat door de eerste prijswinnaar zouden worden ontmoedigd.

Tegelijkertijd had de jury er wel de behoefte aan dat van deze eerste prijs een klaroenstoot zou uitgaan in de zin van: die natuurliefhebber in Nederland is de winnaar van de Edgar Doncker Natuurprijs 1998.

Bij de inhoudelijke afweging van deze prijs willen wij eerst in het kort de weg aangeven die natuurbehoud en natuurontwikkeling in deze eeuw in ons land zijn gegaan.

Vroeger was het natuurbehoud in eerste instantie gericht op de veiligstelling van concrete en erkende natuurwaarden. Vervolgens werd het accent gelegd op de wettelijke en planologische bescherming van natuurelementen. Om daarna te veranderen in een beleidskader dat zich vooral richt op de ontwikkeling en het aanvullend beheer van de groene ruimte. Bij de definiëring van natuur zien we deze ontwikkeling in het denken steeds terugkomen. In het begin ging het om natuurwaarden en elementen (sec), wat later ging het om de natuur, gekoppeld aan specifieke grondsoorten of gebieden in Nederland: de duinen, het rivierenlandschap, de Waddenzee of de Veluwe, vaak gecombineerd met soorten behoud.

Aan het einde van deze eeuw staat de natuur bijna synoniem voor Groene Ruimte. Natuur tref je dan overal aan. Het is een optelsom van natuurlijke elementen, die al of niet het gevolg zijn van menselijk handelen. Dat wil zeggen dat er vaak sprake is van culturele beïnvloeding. De waarde-ring daarvan is dan ook voor een belangrijk deel individueel bepaald. De zorg om de natuur moet dan ook gericht zijn op de dynamiek, die het gevolg kan zijn van hetzij cultuurprocessen, danwel van natuurlijke processen.

De jury vat natuurbehoud op als een maatschappelijk proces, dat in verschillende tijdfasen op verschillende manieren wordt vorm gegeven. Zij ziet dan ook geen aanleiding om in het kader van deze prijs in absolute zin de waarde van de natuur en van de diverse aspecten van de natuur te beschrijven.

De jury is op grond van het hier bovenstaande en wegende de criteria die zij heeft opgesteld unaniem tot het oordeel gekomen dat de heer Frans Vera in aanmerking komt voor de Edgar Doncker Natuurprijs 1998.

Vera's verdienste, voor de natuur in zijn algemeenheid en voor de natuurontwikkeling in het bijzonder, was en is verstrekkend te noemen omdat hij de visie op de natuurontwikkeling, die inhoudt dat de natuur de resultante is van natuurlijke processen en niet van cultuurmaatregelen, heeft vormgegeven. Bovendien is hij in hoge ma-

Op 8 september 1998 hield zich een groep van negentien Ooievaars op in de Polder Arkemheen.

Foto: Wim Smeets.

te in staat geweest om deze baanbrekende visie ingang te doen krijgen in het denken en handelen van mensen. Hij toonde aan dat, door toedoen van de mens, niet alleen natuur verloren gaat, maar ook weer tot ontwikkeling gebracht kan worden.

De natuur in Nederland heeft volgens deze visie weer een nieuw perspectief, dat aanvankelijk niet voor mogelijk werd gehouden.

Vera's creatieve geest en doorzettingsvermogen, gecombineerd met een niet aflatende ijver en (soms) eigenwijsheid om vanzelfsprekendheden en ingesleten natuurdogma's stevig ter discussie te stellen, hebben er toe geleid dat de natuur in Nederland er anders zal gaan uitzien en anders wordt ervaren. Door zijn inbreng zijn de grondslagen voor de natuur in forse mate gehermuleerd.

Vera is niet alleen in staat geweest om deze vernieuwende visie op natuurbeheer veelal geaccepteerd en uitgevoerd te krijgen, maar ook om hiervoor de wetenschappelijke onderbouwing aan te leveren. Door zijn inbreng zijn de grondslagen voor de natuur in forse mate gehermuleerd. Het wetenschappelijk Forum kan niet meer om Vera heen, de natuurbescherming kan niet meer zonder Vera.

De jury is verheugd een prijs toe te kennen aan een persoon die door zijn initiatief, inzet en enthousiasme een wezenlijke bijdrage levert aan

het natuurbehoud in Nederland.

En stel dat men in het jaar 2025, ter gelegenheid van het uitreiken van de tiende Edgar Doncker Natuurprijs een overzichtstentoonstelling zal houden, dan wordt, daarvan is de jury overtuigd, te midden van de verdiensten van alle tien prijswinnaars het werk van de heer Vera als een waardig begin beschouwd.

Haarlem, 15 juni 1998

De Jury van de Edgar Doncker Natuurprijs 1998, mr. O.W.A. baron van Verschuer, mr. ir. F.C. Rauwenhoff, dr. ir. J.H. Kuper, ir. V. Pieters, secretaris (niet stemhebbend).

Alarmfase I voor Polder Arkemheen

Via Het Vogeljaar informeren wij u regelmatig over de Polder Arkemheen. Dit wetland/kerngebied in de Ecologische Hoofdstructuur wordt in zijn voortbestaan bedreigd door de realisering van de grootschalige bouwlocatie Vathorst door de gemeente Amersfoort pal op de grens met Arkemheen.

In het rapport 'Nederlandse Wetlands 1997' door Pien Eekhout & Rita van den Tempel (1998), uitgebracht door Vogelbescherming, wordt de betekenis van het wetland Polder Arkemheen gerekend tot een van de belangrijkste broedgebieden voor weidevogels in ons land (zie bladzijden 21-24).

Op 15 september 1998 is het voor beroep vatba-

Op de achtergrond het stoomgemaal 'Hertog Reijnout' met het bezoekerscentrum 'Arkemheen'.

Foto: Wim Smeets.

re Bestemmingsplan Vathorst gepresenteerd. Tot 15 oktober 1998 kunnen particulieren of rechtspersonen (onder andere natuurbeschermingsorganisaties) die in hun belangen worden getroffen bezwaar maken. Thans zijn de professionele natuurbeschermers aan zet; zij hebben immers de kennis en middelen in huis om de juiste juridische wegen te bewandelen. U kunt een exemplaar van dit bestemmingsplan opvragen bij de gemeente Amersfoort, afdeling Voorlichting, telefoon (033) 469 49 99.

Het gepresenteerde Bestemmingsplan Vathorst omvat veel uitgangspunten waartegen thans expliciet stelling dient te worden genomen, omdat ze onomkeerbare negatieve effecten voor de Polder Arkemheen opleveren. Bij voortzetting van de huidige Vathorstplannen zal dit wetland van formaat op termijn verloren gaan!

Grootste bezwaar is de verbreding en het bevaarbaar maken tot het Randmeer van de Laak en het recreatief benutten van de Polder Arkemheen en Nijkerkernauw. Naar alternatieven wordt niet gekeken. Een kwetsbaar Kerngebied van de Ecologische Hoofdstructuur is gebaat bij rust en kan niet dienen als een recreatieve potentie voor Vathorst!

De Milieu Effect Rapportage (MER) wordt tegelijk met het bestemmingsplan Vathorst gepresenteerd. De MER beschrijft welke effecten de realisering van Vathorst zal hebben op milieu en natuur. Gelet op de uitkomsten van vorige studies kunnen vraagtekens bij de kwaliteit van de MER worden geplaatst (is sprake van een objectieve studie gelet op de grote financiële gevolgen)?

Conclusie:

Alarmfase 1 is ingegaan, alle verantwoordelijke milieu- en natuurbeschermingsorganisaties, zoals daar zijn Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Vogelbescherming, enz. dienen thans alert te zijn en te reageren. Van hun inbreng in de bezwaar- en beroepsprocedures zal het namelijk mede afhangen of toekomstige generaties ook nog van de openheid en rijke natuurwaarde van deze authentieke Polder Arkemheen kunnen genieten.

Voor uitgebreide informatie verwijzen wij u tot slot naar het juninummer 1998 van Het Vogeljaar waar alle bezwaren en aandachtspunten in zijn behandeld.

Kwartelkoningen in vierjarige bosaanplant

In de zomer van 1998 verbleven maximaal vijf Kwartelkoningen in een populierenaanplant van ongeveer zeventig hectare, gelegen in de Eendragtspolder in het zuid-westen van de Hoeksche Waard, provincie Zuid-Holland. De populieren waren ingeplant met onderlinge afstanden van 5.00 x 4.70 meter op voormalig akkerland in de winter van 1994-1995. Zomer 1998 waren de bomen drie à vier meter hoog. Door de bospercelen lopen enkele smalle watergangen en een polderweg. Bij aanplant van de populieren werd als bodembedekker klaver gezaaid. Inmiddels is er een gevarieerde en kruidenrijke bodemvegetatie ontstaan met verspreid groepjes tot borst-

hoogte reikende distels. Een deel van de bodemvegetatie werd zomer 1998 gemaaid. De Kwartelkoningen hielden zich op in het ongemaaid gebleven gedeelte. Begin juni werden voor het eerst roepende Kwartelkoningen in het perceel vastgesteld (mededeling J. Los). Op 19 juli lieten zich nog twee vogels horen. Op 2 juli en 15 juli riepen 's avonds vier à vijf Kwartelkoningen. De vogels leken vaste territoria te bezetten, waarvan ten minste één territorium ongeveer tweehonderd meter van de rand van de aanplant was verwijderd. Gelet op het feit dat de Kwartelkoningen bijna zeven weken van hun aanwezigheid blijk gaven, is aannemelijk dat vogels tot broeden zijn gekomen in de populierenaanplant, welke biotoop overigens ook weer niet volstrekt ongebruikelijk is.

Teixeira (1979) vermeldt incidenteel roepende Kwartelkoningen in rietvelden, verruigde bosaanplantingen, grienden en boomgaarden. Glutz von Blotzheim et al (1973) geeft als biotoop aan 'baumfreie oder baumarme, vorzugsweise wechselfeuchte, hochgrassige, möglichst extensiv bewirtschaftete Wiesen'. En even verder 'in trocknenliegende Riedwiesen, mit Büschen und Bäumen dicht bestandene Flächen oder sogar in Kahlschläge geschlossener Wälder dringt der Wachtelkönig seltener vor'.

■ Gerard L. Ouweneel, Lijster 17, 3299 BT Maasdam.

LITERATUUR:

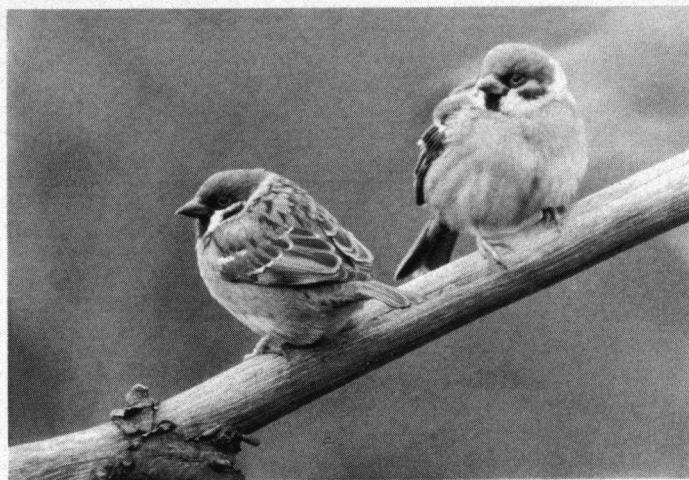
Glutz von Blotzheim, Urs., K.M. Bauer & E. Bezzel (1973): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 5 Galliformes und Gruiformes. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.

Teixeira, R.M. (1979): Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland, Deventer.

De Ringmus *Passer montanus* is bedreigd!

In de Vogelkalender 1992, uitgegeven door Het Vogeljaar (Nederland) en in België te koop bij 'het Koninklijk Belgische Verbond voor de Bescherming van de Vogels', staan voor de eerste helft van februari drie Ringmussen afgebeeld. In de begeleidende tekst staat een korte onopvallende zin 'De laatste tijd is hun aantal, evenals van onze 'gewone' Huismus, sterk afgenomen'. Wie aan een doorsnee-Wielewaler(ster) spreekt over een mogelijke achteruitgang van de sympathieke 'Boommus' krijgt als antwoord dat hij (zij) dat nog niet wist of daarover nog niets heeft gelezen... De vermindering van het bestand aan Ringmussen wordt wel degelijk vermeld door Rogier de Fraine (1989) in 'Vogels in Vlaanderen' en door Nef et al (1988) in De Giervalk, later nog door Vercauteren (Oriolus 1991) voor het Waasland. In het meest recente boek van Menschaert 'Zijn er nog vogels?' kan men lezen dat er in het gebied van afdeling Schelde-Leie geen broedgevallen meer voorkomen in nestkasten sinds 1988. De broedpopulatie in Vlaanderen volgt daarmee de daling die al bezig is sinds de jaren tachtig in de ons omringende landen. Vermoedelijk is de afname al langer aan de gang, want in 1982 publiceerde Moritz (Vogelwelt 103) een ver-

Het goede nieuws over de Ringmus komt van de Canarische Eilanden waar de soort voor het eerst werd vastgesteld in 1989. Foto: H.L.M. Tromp.

mindering van 43% van de doortrekkers op Helgoland voor de periode 1960-1969. In een landbouwgebied in Nedersaksen verdween de Ringmus als broedvogel in 1985 aldus Oelke 1985 (Vogelwelt 106).

Uit Nederland zijn voor de periode 1969-1985 meer genuanceerde gegevens bekend: de Ringmus nam toe tot in 1978, daarna volgde een drastische afname, gevolgd door een herstel van korte duur. Vanaf 1982 ging het weer bergaf en een echt dieptepunt werd opgetekend in 1985 (Jonkers 1990, Rijksinstituut Natuurbeheer).

In Groot-Brittannië is volgens Marchant et al 1990 (Population trends in British breeding birds) een merklijke daling bezig sinds 1981.

Ook ten zuiden van ons land gaat het niet goed met de Ringmus. In het Groothertogdom Luxemburg verdween ze sinds het einde van de jaren zeventig als broedvogel uit de nestkasten van enige gebieden (Atlas Brutvögel Luxemburgs 1987). In Zwitserland lag het broedsucces in de periode 1962-1979 21% lager tegenover vroeger (Wesolowski 1991, Orn. Beobachter).

Beter nieuws komt van de Canarische Eilanden waar de soort voor het eerst werd vastgesteld in 1989 en er nestelde (minstens 7 koppels: Trujillo et al 1991, Doñana). Is de uitbreiding in zuidelijke richting een aanpassing aan de ongunstige levensomstandigheden in het noorden?

Als oorzaken van de achteruitgang worden genoemd de grootschalige landbouwmethoden, het gebruik van giftige sproeimiddelen, het verdwijnen van broedgelegenheden door het rooien van knotwilgen en de nadelige invloed van strenge winters.

Het heeft dus geen zin de laatste Ringmussen uit nestkasten te weren zeggend omdat het geen insecteneters zijn zoals mezen. Wat valt er te doen als een Winterkoning of een Roodborst een mezenest verbouwt? Als men 'moeite' heeft met Ringmussen waarom dan niet enkele nestkasten bijhangen met een grotere invliegopening en de ingang van de mezenkasten gebeurlijk verkleinen door een zinken of ijzeren

plaatje met de gepaste opening erop aan te brengen.

■ Paul Herroelen, Leuvensesteenweg 347, B-3570 Boutersem, België.

België

- een onopgemerkte maar sterke achteruitgang in het Antwerpse en in Limburg. Zie R. De Fraine: 'Vogels in Vlaanderen' en Nef et al (1988): Gerfaat 78: 173-207.

- achteruitgang in het Waasland. Zie Vercauteren (1991): Oriolus 57: 18-24.

- in het gebied van Schelde-Leie geen broedgevallen meer in nestkasten sinds 1988. Zie Menschaert (1991): 'Zijn er nog vogels?'

Groot-Brittannië

- een opvallende daling sinds 1981. Zie Marchant et al (1990).

- Summers-Smith J.D. (1989): History of status of *Passer montanus* in Brit. Isles. Bird Study 36: 23-31.

Nederland

- toename tot 1978, daarna drastische afname gevolgd door een herstel van korte duur, opnieuw afname vanaf 1982 met een dieptepunt in 1985. Zie Jonkers (1990): Monitoring-onderzoek aan broedvogels in de periode 1969-1985; Rijksinstituut Natuurbeheer, Leersum.

Duitsland

- afname met 43% van doortrekkers geringd op Helgoland in de periode 1960-1969. Zie Moritz (1982): Vogelwelt 103: 129-143.

- verdween in 1985 als broedvogel in een landbouwgebied in Nedersaksen. Zie Oelke (1985): Vogelwelt 106: 246-255.

- Winkel W. (1994) (gegevens 1958-1993 van twee nestkastpopulaties in Braunschweig). Vogelwarte 37: 307-309.

Groothertogdom Luxemburg

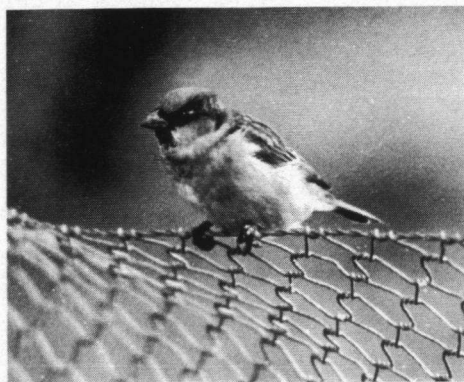
- verdween sinds einde van de jaren zeventig als broedvogel uit de nestkasten in enige gebieden. Zie 'Atlas der Brutvögel Luxemburgs' (1987).

Zwitserland

- het broedsucces in de periode 1962-1979 lag 21% lager tegenover vroegere perioden. Zie Wesolowski (1991): Orn. Beobachter 88: 253-262.

Gaat de Huismus achteruit?

In Vogels 1998 (4): 8-12 verscheen een interessant artikel onder de titel: 'De Huismus lijkt niet thuis. Het mysterie van de verdwijnende stadsbewoner'. Dit artikel is zowel in de landelijke als regionale pers breed uitgemeten. Hierop kwa-

Al is het bewijs er nooit voor geleverd, denken velen dat de 'kraaien', Eksters en Vlaamse Gaaien verantwoordelijk zijn voor de achteruitgang van de Huismus.
Foto: Jaap Taapken.

men nogal wat reacties. De teneur was dat er binnen de bebouwde kommen een afname was en daarbuiten in het landelijke gebied geen. De brieven-schrijvers achtten vrijwel zonder uitzondering 'kraaien', Eksters en Vlaamse Gaaien verantwoordelijk voor de achteruitgang. Het bewijs daarvoor is overigens nog nooit geleverd. Dat er wat aan de hand is met de Huismus lijkt duidelijk en het is geen nieuw verschijnsel. Al in 1985 is dit door medewerkers van het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek in Natuur en Milieu (85 (9): 8-9) aan de orde gesteld, waarbij overigens ook de Spreeuw werd genoemd. De hamvraag was en blijft: wat is er aan de hand? Gaat de Huismus werkelijk achteruit, waar is dat dan het geval en welke factoren zijn daarvoor verantwoordelijk? Het gaat er nu om wie de handschoen oppakt en een onderzoek begint naar de huisgenoot die kennelijk zo velen na aan het hart ligt.

Postduiven de mist in

Naar schatting 12.000 duiven zijn nog niet teruggekeerd op de hokken na een overnachtingsvlucht uit het Franse Soustons. De duiven moeten na vertrek iets hebben meegemaakt waardoor ze hun oriëntatie zijn kwijtgeraakt. Duiven die in Bergerac werden gelost hadden daarentegen een voorspoedige vlucht.

Voorzitter K. Weydema, van de organisatie Soustons/Bergerac: *'We staan voor een raadsel. De duiven zijn op hetzelfde tijdstip gelost. Het enige verschil is dat de vlucht uit Soustons 150 tot 200 kilometer verder ligt.'*

Bron: Cees Janssen, Dagblad De Telegraaf 3 augustus 1998.

Mystery-vogel

In nummer 1 van deze jaargang publiceerden wij op bladzijde 44 een foto die werd gemaakt door Wim Smeets. Onze lezers werd gevraagd de naam van de afgebeelde vogelsoort op te geven. Wij wisten vooraf dat het een verschrikkelijk moeilijke opgave was om de juiste vogelsoort aan de redactie te melden.

Uiteindelijk ontvingen wij slechts twee goede

oplossingen. Daarom hebben wij gemeend niet één maar twee prijzen uit te loven.

Aan Hubert Lehaen te Neerpelt, België en P. Solveld te Vianen zullen elk de ingebonden jaargangen 1995-1996 in originele groen linnen band worden toegezonden.

Beiden zonden de goede oplossing in van de foto van een vliegvlugge, juveniele Witgesterde Blauwborst die Wim Smeets op 23 mei 1997 maakte aan het Trekvogelpad aan de Lepelaarplassen, Zuidelijk Flevoland.

Juveniele Witgesterde Blauwborst, Trekvogelpad, Lepelaarplassen, Zuidelijk Flevoland, 23 mei 1997.
Foto: Wim Smeets.

De open snavel die suggereert dat de afgebeelde vogel zingt en de sterke contrastrijke afdruk waardoor de onderzijde zeer donker oogt, maakt de herkenning extra moeilijk. Bovendien treft men slechts zelden in gidsen de afbeelding aan van het sterk gevlekte kleed van een Blauwborst in jeugdkleed.

Daarom extra knap dat de heren Lehaen en Solveld toch de juiste vogelsoort herkenden.

Lepelaar terug in Friesland

Een unieke gebeurtenis in de Alde Feanen dit jaar is het eerste broedgeval, waarschijnlijk sinds bijna honderd jaar, van een Lepelaar in Friesland. Eerder heeft op het vasteland van Friesland in 1975 een paar Lepelaars gebroed in de Eanjumer Kolken in een oud reigernest in één van de eendenkooien daar. Zij brachten toen drie jongen groot. Hoogstwaarschijnlijk heeft in 1906 in de buurt van Earnewâld ook een Lepelaar geprobeerd te broeden. Het nest werd echter geraapt door een Engelse bioloog (zie Vogels van Friesland deel 1, bladzijde 176)!

Het paartje dat in 1998 in de Alde Feanen broedde, had zich in een grote kokmeeuwenpopulatie gevestigd, op een half over het water hangende oude wilg. Ook dit paartje had eind mei drie jongen. Naast de broedende Lepelaars zijn ook gedurende de hele zomer foeragerende Lepelaars waargenomen, onder andere op Laban, de Ierdige Mar, Jan Durkspolder en Reid om 'e Krite en andere plaatsen.

Bron: It Fryske Gea 1998, nummer 2, bladzijde 15.

Landelijke Dag op 28 november 1998

Op 28 november 1998 organiseren Sovon, Nederlandse Ornithologische Unie en Vogelbescherming in Nijmegen weer de Landelijke Dag. Belangrijk thema zal het 25-jarig bestaan van Sovon zijn. Daarnaast is er in de Schouwburg van Nijmegen weer volop gelegenheid om bij te praten, te snuffelen bij de vele stands en de laatste nieuwtjes op het gebied van boeken en rapporten aan te schaffen.

Het programma is nog niet geheel gereed, maar binnenkort verkrijgbaar bij Sovon, Rijksweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen, (024) 684 81 11, fax (024) 684 81 88.

20ste Internationale Herfstexpositie 'Wild in de Natuur' in Enschede

Van 8 november tot en met 29 november 1998 wordt in 't Kunsthuis van het Oosten (Tonny en Gé Nijhuis), Gronausevoetpad 28, 7511 BL Enschede, (053) 431 25 84 de twintigste Internationale Herfstexpositie 'Wild in de Natuur' gehouden. De tentoonstelling, die inmiddels tot ver buiten de landgrenzen grote bekendheid geniet, wordt jaarlijks door duizenden belangstellenden bezocht.

Dit jaar tonen 43 kunstenaars uit veertien landen ruim vierhonderd kunstwerken van uiteenlopende aard, met als centraal thema, de in het wild levende dieren en hun natuurlijke biotoop. Hieronder bevinden zich een groot aantal afgebeelde vogels van hoge kwaliteit.

Er zijn schilderijen te zien in acryl, aquarel, gouache en olieverf, pen-, potlood- en pasteltekeningen, alsmede brons-, hout- en steensculpturen. Werken van onder anderen de internationaal vermaarde Carl Brenders (België) en Eugen Kisselman (Rusland) weten de toeschouwers met een meer dan fotografische precisie te fascineren. Rudolph Michalski (Duitsland) beheerst daarentegen de technieken van de klassieke impressionisten, terwijl Terry Donahue (USA) op zeer expressieve wijze zijn impressies weergeeft van het Noord-Amerikaanse wild. Eén van de vaste deelnemers is Dick van Heerde, die steeds meer internationaal faam geniet. In totaal laten achttien Nederlanders hun werk zien onder wie Jaap Deelder, Elwin van der Kolk, Léon van der Linden, Erik van Ommen, Arie Stolk, Jan Wessels, Jan en Ruud Weenink.

De toegang is gratis. Er is een prachtige kleurencatalogus verkrijgbaar tegen betaling. Alle geëxposeerde werken zijn te koop. De openingstijden zijn maandag tot en met zondag van 11.00 uur tot 17.00 uur en donderdag van 11.00 tot 21.00 uur.

Hoge wal voor Oeverwaluwen in Naardermeent

Staatsbosbeheer gaat dit najaar in de Naardermeent, gebied grofweg tussen de A1 en Oud-Valkeveen bij het Gooimeer, een wal en een poel aanleggen voor Oeverwaluwen. Het is de bedoeling de vogels op deze manier een vaste broedplaats te bieden.

De gemeente Naarden heeft deze maand alle benodigde vergunningen voor deze wal, die zo'n twee meter hoog wordt, verstrekt.

Volgens een woordvoerder van Staatsbosbeheer hebben Oeverwaluwen het nu in het voorjaar niet makkelijk om een geschikte broedplaats te vinden. Ze zijn afhankelijk van toevallige 'ophoppingen'. Een speciale wal voor Oeverwaluwen bestaat al in het natuurgebied het Raboes bij Eemnes. Het eerste jaar streken daar zo'n twintig paartjes neer, later werden daar wel honderd nestjes gebouwd.

Bron: Gooi- en Eemlander 31 juli 1998.